

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Тамхины хяналтын тухай
хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах
тухай хуулийн төслийн талаар

Тамхины хэрэглээг хуулиар зохицуулах нь зөвхөн нэг хүний сонголтыг хязгаарлах бус, нийгмийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, залуу үеийг хорт зуршилд татагдахаас сэргийлэх, хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг баталгаажуулах зэрэг өргөн цар хүрээтэй зорилгоос үүдэн бий болдог. Тамхи нь хүний эрүүл мэндэд ноцтой хор хохирол учруулж, улмаар нас баралтад хүргэдэг томоохон шалтгаануудын нэг төдийгүй байгаль орчин, эдийн засагт ихээхэн дарамт үзүүлдэг болох нь олон төрлийн судалгаагаар нэгэнт батлагдсан. Иймд улс орон бүр тамхины хэрэглээг дотоодын хууль тогтоомжоор зохицуулахын зэрэгцээ олон улсын гэрээ, конвенцид нэгдэн орох замаар энэ төрлийн хэм хэмжээг бий болгож, даган мөрддөг.

Монгол Улсын хувьд тамхины хэрэглээг бууруулах зорилгоор анх 1993 онд Тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай хуулийг баталж, улмаар 2005 онд уг хуулийг шинэчлэн найруулснаар одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Тамхины хяналтын тухай хууль батлагдаж байв. Энэ хуульд 2012, 2015, 2019, 2022, 2023 онуудад нийт 8 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсноос хоёр удаагийн нэмэлт, өөрчлөлт нь хуульд зарчмын шинжтэй өөрчлөлт орсон бол бусад нэмэлт, өөрчлөлт нь өөр хуулийг дагалдан нэр томьёо өөрчлөх, жигдлэх зорилготой байсан байна.

Сүүлийн 10 гаруй жилийн хугацаанд тамхи үйлдвэрлэгчид шинэ төрлийн электрон тамхин бүтээгдэхүүн (жишээлбэл, цахим тамхи (e-cigarette), vape, heated tobacco)-ийг зах зээлд нэвтрүүлж, уламжлалт тамхины “эрүүл” хувилбар мэтээр сурталчилж байна. Тэд өнгөлөг дизайн бүхий савлагаа, жимс, ментол, амттан зэрэг үнэр, амт оруулах химийн нэмэлт бодис, мөн нийгмийн сүлжээ болон инфлюенсер маркетингийг ашиглан хэрэглэгчдийг татах стратеги хэрэгжүүлснээр электрон тамхины хэрэглээ олон улсын түвшинд хурдацтай өсөхөд нөлөөлж байна. Ийм нөхцөл байдал нь тодорхой хууль, бодлогын зохицуулалт хангалтгүй байсан улс орнуудад өсвөр насныхан, залуучуудын дунд хэрэглээ огцом нэмэгдэхэд хүргэж, никотиний хамааралд оруулах, улмаар эрүүл мэндэд ноцтой эрсдэл учруулах сөрөг үр дагаврыг бий болгосоор байна. Энэхүү үзэгдэл нь олон улсын байгууллагууд болон улс орнуудын хувьд эрүүл мэндийн, хууль эрх зүйн, нийгмийн болон эдийн засгийн олон талын шинэ сорилтыг бий болгож байна.

Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага (цаашид “ДЭМБ” гэх) болон улс орнуудын зүгээс хурдацтайгаар түгэн дэлгэрч байгаа шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүний хэрэглээг бууруулах зорилгоор бүрэн болон хэсэгчилсэн хориглолт, хязгаарлалт тогтоосон хууль, дүрэм журам батлан мөрдүүлж эхлээд байна.

Монгол Улсын хувьд уламжлалт болон шинэ төрлийн тамхины хэрэглээ тогтмол өсөн нэмэгдэж 2019 онд 13-15 насны сурагчдын 14 хувь нь утаат тамхи, 3,5 хувь нь электрон тамхи хэрэглэдэг байсан бол 2023 онд энэ үзүүлэлт 19,9 хувь, 24,8 хувь болж огцом өссөн дүнтэй байгаа нь бүх төрлийн тамхины хор хөнөөлөөс өсвөр, залуу үеийг хамгаалах зайлшгүй шаардлага тулгарсан байгааг илтгэж байна.

Тамхины хэрэглээ тогтмол өсч байгаа шалтгааны нэг нь Монгол Улсад тамхин бүтээгдэхүүн маш хямд үнэтэй байдаг явдал юм. ДЭМБ-ын зүгээс тамхины

хэрэглээг бууруулах хамгийн үр дүнтэй бодлогын нэг нь тамхинд ногдуулах татварыг нэмэгдүүлэх гэж үздэг бөгөөд энэ нь 2003 онд батлагдсан “Тамхины хяналтын суурь конвенц” болон холбогдох бусад баримт бичгүүдээр баталгаажсан байдаг. ДЭМБ-ын судалгаагаар тамхины үнийг 10%-аар нэмэхэд хэрэглээ хамгийн багадаа 4%, хөгжиж буй орнуудад 5%–7% буурдаг бөгөөд ялангуяа өсвөр насныхан, бага орлоготой бүлэг нь тамхинаас илүү амархан татгалздаг гэжээ. Түүнчлэн ДЭМБ-аас тамхины жижиглэнгийн үнийн хамгийн багадаа 75%-ийг бүх төрлийн татвар (онцгой, гаалийн, НӨАТ г.м) бүрдүүлэх ёстой гэж зөвлөдөг. Монгол Улсын хувьд тамхин бүтээгдэхүүний дундаж үнэ 3850 төгрөг байгаа бөгөөд үүнийн 40 орчим хувийг татвар эзэлж байгаа нь дэлхийн хамгийн хямд тамхитай улсын жагсаалтад багтах, улмаар тамхины хэрэглээг дэмжих нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Өөрөөр хэлбэл, тамхины татвар болон тамхины хэрэглээ нь урвуу хамааралтай бөгөөд тамхины үнийн өсөлт нь өсвөр насныхан болон бага орлоготой иргэдийг тамхинаас татгалзахад ихээхэн нөлөө үзүүлсэн бусад улсуудын туршлага байна. Нөгөөтэйгүүр тамхины татвар нь зөвхөн төсвийн орлого бүрдүүлэх хэрэгсэл биш бөгөөд, хамгийн үр дүнтэй эрүүл мэндийн бодлого гэж үздэг болно. Иймд манай улсын хувьд бүх төрлийн тамхины онцгой болон импортын татварыг ДЭМБ-аас санал болгодог босго түвшин хүртэл нэмэгдүүлэх замаар тамхины хэрэглээг бууруулах хэрэгсэл болгон ашиглах шаардлагатай юм.

Монгол Улс 2020 оноос хойш тамхин бүтээгдэхүүний онцгой албан татварын хувь хэмжээг нэмээгүй бөгөөд электрон тамхины хувьд тамхин бүтээгдэхүүнд тооцогдохгүй байгаагаас онцгой албан татваргүй ба зөвхөн импортлох тоо хэмжээ нэмэгдсэнээс татварын дүн өссөн үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 1.Импортын сигар, янжуур тамхинд ногдуулсан албан татварын хэмжээ 2020-2024 он /сая.төгрөг/

Он	Тоо хэмжээ мян.ш	Үнийн дүн (сая.ам.дол)	Гаалийн албан татвар (сая.төг)	Онцгой албан татвар (сая.төг)	НӨАТ (сая.төг)	Нийт татвар (сая.төг)
2020	2,933,613.14	56.87	48,364.45	122,625.03	33,135.09	204,124.57
2021	3,081,898.64	60.48	52,095.38	128,823.36	35,325.06	216,243.80
2022	3,345,958.07	69.41	65,042.93	139,780.37	42,122.16	246,945.47
2023	3,489,971.80	63.90	66,359.02	145,880.82	43,343.66	255,583.50
2024	3,493,985.37	66.69	67,795.58	146,048.59	43,982.94	257,827.11

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

Хүснэгт 2.Электрон тамхи, цэнэглэгч шингэн болон төхөөрөмжид ногдуулсан татварын хэмжээ 2020-2024

Он	Үнийн дүн (сая.ам.дол)	Гаалийн албан татвар (сая.төг)	НӨАТ (сая.төг)	Нийт татвар (сая.төг)
2020	0.00116	0.17	0.35	0.51
2021	6.54	975.94	1,961.39	2,937.33
2022	14.52	2,273.40	4,773.89	7,047.29
2023	13.29	2,300.58	4,831.22	7,131.80
2024	22.58	3,824.23	8,030.64	11,854.87

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

Парламентийн судалгаа, хөгжлийн хүрээлэнгээс Тамхины хяналтын тухай хуулийн хэрэгжилтэд хийсэн хэрэгжилтийг үр дагаврын үнэлгээгээр уг хууль дахь дараах зохицуулалтыг өөрчлөх шаардлагатай талаар дүгнэлт гарсан байна. Үүнд¹:

“1.Тамхинд ногдуулах онцгой албан татварын хэмжээ ДЭМБ-ын зөвлөмжид хүрэхгүй, харьцангуй бага түвшинд байгаа нь тамхины хэт хүртээмжтэй байдлыг бий болгож, хэрэглээг бууруулахад хангалттай үр дүнг үзүүлж чадахгүй байна.

2.Нийтийн эзэмшлийн зарим газарт зориулалтын тамхи татах цэг байгуулаагүйгээс иргэд хууль зөрчих эрсдэлд өртөж байна.

3.21 насанд хүрээгүй хүний тамхи худалдан авах боломж хяналтгүй хэвээр байна.

4.Тамхи худалдаалагчид худалдан авагчийн насыг шалгахгүйгээр тамхи худалдаж байгаа нь ширхэглэн зарах худалдааны далд сүлжээг тэлж, өсвөр үеийнхний хэрэглээг нэмэгдүүлэх шалтгаан болсон байна.

5.Зөвшөөрснөөс бусад газарт тамхи худалдах зөрчил нийт зөрчлийн 83.3%-ийг эзэлж байгаа нь хууль бус худалдаа далд хэлбэрт шилжиж, хяналтгүйгээр өргөжин тэлсэн байна.

6.Хуулийн хэрэгжилтийг хангах хяналтын тогтолцоо сул, хяналт тавих чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын хоорондын ажлын уялдаа холбоо хангалтгүй, хариуцлага тооцох механизм бүрхэг байгаа нь хэрэгжилтийг үр дүнгүй болгож байна. Үүрэг, хариуцлагын хуваарилалт тодорхойгүй, хяналт хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын хамтын ажиллагаа сул байгаагаас үүдэн бүх ачаалал Цагдаагийн байгууллагад төвлөрч, тэдний ажиллах чадавх, үр нөлөөнд сөргөөр нөлөөлж байна.” гэжээ

Мөн дээрх тайланд дурдсан үр дүнгээс үзэхэд, тамхины хэрэглээ, тэр дундаа электрон тамхины худалдааны хүртээмж сурагч, оюутнуудын дунд өндөр байгааг тоо баримтаар дурдаад сурагчдын 24.4 хувь нь ямар нэгэн байдлаар тамхи худалдан авч чадсан, оюутан, залуучуудын 57.7 хувь нь нас харгалзахгүйгээр, 82.9 хувь нь хүнсний дэлгүүр болон ТҮЦ-ээс тамхи худалдаж авсан хэмээн мэдээлсэн нь хуулийн хэрэгжилтэд анхаарал хандуулах зайлшгүй шаардлагатай болсныг харуулж байна².

Олон улсын эрүүл мэндийн байгууллагууд, тэр дундаа ДЭМБ болон АНУ-ын Өвчний хяналт, урьдчилан сэргийлэх төв (CDC) электрон тамхи болон никотин агуулсан бүтээгдэхүүнүүд нь хүүхэд, өсвөр насныхны тархины хөгжилд сөргөөр нөлөөлж, суралцах чадвар, сэтгэлзүйн байдалд муугаар нөлөөлдөг болохыг анхааруулдаг. Дээрх байгууллагуудын мэдээлснээр, никотин нь тархины анхаарал төвлөрөл, суралцах чадвар, сэтгэл хөдлөлийг удирдах үйл ажиллагаанд хортой нөлөө үзүүлдэг бөгөөд өсвөр насны хүүхдийн тархи 25 нас хүртэл хөгжиж байдаг

¹ Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Парламентын судалгаа, хөгжлийн хүрээлэн “Тамхины хяналтын тухай хуулийн зарим зүйл, заалтын хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний тайлан” 2025 он

² Мөн тэнд

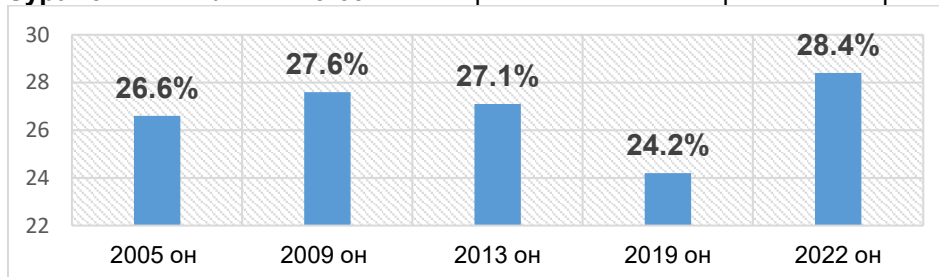
тул энэ хугацаанд никотин хэрэглэх нь урт хугацаандаа эрүүл мэндийн сөрөг үр дагаварт хүргэх эрсдэлтэйг онцолсон байна.

Электрон тамхи хэрэглэдэг өсвөр насныхны дунд сэтгэл гутрал, түгшүүр, анхаарал төвлөрөл, ой тогтоолт, өөрийгөө хянах чадвар буурах зэрэг сэтгэцийн эрүүл мэндийн асуудлууд илүүтэй ажиглагдаж байна. Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд, электрон тамхи болон шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүний хэрэглээ нь хүүхэд, өсвөр насныхны сэтгэцийн эрүүл мэнд, суралцах чадварт ноцтой сөрөг нөлөө үзүүлж байгааг нотолж байна.³

Цагдаагийн байгууллагаас гаргасан мэдээллээр 2015–2024 оны хооронд Тамхины хяналтын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.7 дахь хэсэгт заасан зохицуулалтыг зөрчсөн нийт 6,831 зөрчил улсын хэмжээнд бүртгэгдсэнээс 28.8 хувь буюу 1,970 зөрчил нь аймгуудад, 71.1 хувь буюу 4,860 нь зөрчил нийслэлд гарсан байна.⁴ Гэвч энэхүү статистик мэдээлэлд электрон тамхи болон шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүнтэй холбоотой зөрчлүүд тусгагдаагүй нь уг төрлийн бүтээгдэхүүнд хамаарах тодорхой эрх зүйн зохицуулалт байхгүйтэй холбоотой бөгөөд энэ нь хууль хяналтын байгууллагын бүртгэл, хяналтын үр нөлөөг бодитой илэрхийлж чадахгүйд хүргэж байна.

ДЭМБ-ын 2022 оны тооцооллоор Монгол Улсад тамхины хэрэглээ 28.4 хувьд хүрч, Номхон далайн баруун бүсийн орнуудын дунд хамгийн өндөр тархалттай орны 7 дугаарт жагсаж байна. Энэ нь Монгол Улс 2030 он гэхэд тамхины хэрэглээг 30 хувиар бууруулах зорилтоо биелүүлэхэд хүндрэл учруулах нөхцөл байдлыг бүрдүүлж байна.

Зураг 3. Монгол Улсын 15-69 насны хүн амын тамхины хэрэглээний тархалт

Эх сурвалж: ЭМЯ, ДЭМБ-ын “Тамхи тогтвортой хөгжлийн зорилтыг хангахад саад болж байна” тайлан, 2023 он

Монгол Улсад тамхинаас шалтгаалсан нас баралт нийт нас баралтын 17 хувийг эзэлж, жил бүр ойролцоогоор 4300 хүн тамхины хэрэглээтэй холбоотой нас барж байна. Тамхины хэрэглээний эдийн засгийн зардлыг тооцохдоо тамхинаас үүдэлтэй өвчний эмчилгээнд шаардагдах эрүүл мэндийн өртөг, тамхинаас үүдэлтэй өвчлөл, нас баралтын улмаас алдагдаж буй хүний нөөцийг оруулж тооцдог бөгөөд тамхины хэрэглээнээс шалтгаалсан эдийн засгийн алдагдал жил бүр 801 тэрбум төгрөгт хүрч, ДНБ-ний 2.1 хувийг эзэлж байна.⁵

³ Мөн тэнд

⁴ Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Парламентын судалгаа, хөгжлийн хүрээлэн “Тамхины хяналтын тухай хуулийн зарим зүйл, заалтын хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний тайлан” 2025 он

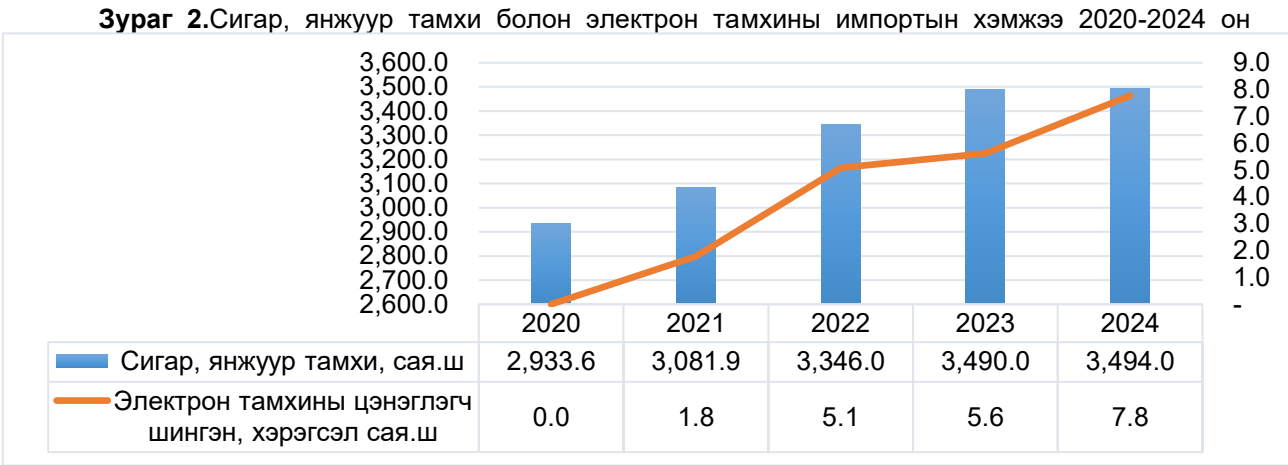
⁵ Монгол Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны 110 дугаар захирамжаар байгуулсан ажлын хэсгийн тайлан 2025 он

Улсын хэмжээнд 2024 оны байдлаар тамхи үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөлтэй 2 аж ахуйн нэгж, тамхи импортлох тусгай зөвшөөрөлтэй 19 аж ахуйн нэгж байгаа бөгөөд 2024 онд импортолсон 3.5 тэрбум ширхэг янжуур тамхийг нийт хүн амын тоонд харьцуулахад нэг хүнд жилд дунджаар 1000 ширхэг янжуур тамхи буюу 50 хайрцаг янжуур тамхи ногдож байна.

Харин 2025 оны байдлаар улсын хэмжээнд тамхи худалдах үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлтэй нийт 4743 иргэн, хуулийн этгээд байгаагаас Улаанбаатар хотод 1406, аймгуудад 3337 иргэн, хуулийн этгээд тамхи худалдах үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлтэй байна.⁶

Дэлхийн улс орнууд тамхины хэрэглээг хязгаарлах, эрсдэлийг бууруулах зорилгоор бодлогын олон төрлийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлдэг бөгөөд үүний нэг нь гааль, татварын бодлогын хүрээнд зохицуулах арга хэрэгсэл юм.

Гаалийн ерөнхий газраас гаргасан статистик мэдээллээс үзэхэд, 2024 онд импортолсон янжуур тамхины хэмжээ 2020 оноос 1,1 дахин өссөн, электрон тамхины шингэн болон төхөөрөмжийн хэмжээ 2021 оноос 4 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 1.Янжуур тамхи болон электрон тамхины импортын хэмжээ 2020-2024 он

Он	Сигар, янжуур тамхи		Электрон тамхи болон цэнэглэгч шингэн		Электрон тамхины төхөөрөмж	
	мян.ш	үнийн дүн, мян.ам.дол	мян.ш	Үнийн дүн мян. ам.дол	мян.ш	Үнийн дүн мян.ам.дол
2020	2,933,613.14	56,870.76	-	-	0.047	1.16
2021	3,081,898.64	60,483.16	589.11	1,682.35	1,199.17	4,859.61
2022	3,345,958.07	69,414.32	4,754.48	11,960.81	334.29	2,554.86
2023	3,489,971.80	63,895.07	5,453.80	12,303.39	165.47	987.30
2024	3,493,985.37	66,687.16	6,919.23	19,173.01	852.84	3,409.60

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

Тамхины хяналтын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.1-д "тамхин бүтээгдэхүүн" гэж татах, үнэрлэх, зажлах зорилгоор тамхины навчийг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн түүхий эд болгон үйлдвэрлэсэн хэрэглээний бүтээгдэхүүнийг, 3.1.2-т "утаат тамхи" гэж үйлдвэрийн болон гар аргаар ороож бэлтгэсэн, татах зориулалттай янжуур, навчин тамхи, дүнсэн болон түүнтэй адилтгах задгай тамхийг хэлнэ гэж тодорхойлсон байдаг. Өөрөөр хэлбэл, эдгээр тодорхойлолтод электрон

⁶ Мөн тэнд

тамхи хамаардаггүй буюу электрон тамхи нь Тамхины хяналтын тухай хуулийн үйлчлэлд хамаараахгүй өдийг хүрсэн байна.⁷

Олон улсын туршлагаас үзэхэд, шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүний хэрэглээ, тархалтыг хязгаарлах, хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалахад чиглэсэн хатуу зохицуулалтыг олон улс орон амжилттай хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, электрон тамхи болон никотин агуулсан тамхин бүтээгдэхүүнийг тусгай зөвшөөрөлөөр борлуулах, бүртгэлийн тогтолцоо нэвтрүүлэх, насанд хүрээгүй хүмүүст худалдаалахыг хориглох, олон нийтийн газар хэрэглэхийг хязгаарлах, амт, үнэрийг хориглох, сав баглаа боодол болон сурталчилгааг хязгаарлах, стандарт тогтоох, татвар ногдуулах зэргээр эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн байна.

Электрон тамхийг утаат тамхитай адилтган зохицуулдаг 54 улс байна. Үүнд: Аргентин, Австри, Азербайжан, Бахрейн, Бразил, Бруней Даруссалам, Болгар, Колумб, Коста Рика, Хорват, Эквадор, Эстони, Финланд, Гүрж, Герман, Грек, Гондурас, Индонез, Иран, Итали, Латви, Литва, Мальдив, Мальта, Маврикий, Мексик, Молдав, Балба, Нидерланд, Шинэ Зеланд, Никарагуа, Норвег, Палау, Панам, Парагвай, Польш, Румын, Сенегал, Сейшелийн арлууд, Сингапур, Словак, Словени, Өмнөд Солонгос, Испани, Швед, Тажикистан, Тайланд, Того, Турк, Туркменистан, Их Британи, АНУ, Венесуэл, Вьетнам зэрэг болно.

Мөн дээрх улс орнуудаас электрон тамхины бүрэлдэхүүн хэсэг буюу никотины агууламж, тодорхой амт зэргийг хязгаарладаг дараах 36 улс байна. Үүнд: Бельги, Болгар, Канад, Хорват, Кипр, Чех, Дани, Эстони, Финланд, Франц, Герман, Грек, Исланд, Ирланд, Израиль, Итали, Ямаик, Япон, Латви, Литва, Люксембург, Австрали, Австри, Мальта, Молдав, Нидерланд, Саудын Араб, Польш, Португал, Румын, Словак, Словени, Испани, Швед, Швейцарь, Их Британи⁸.

Австрали улс 2024 оны 03 дугаар сараас эхлэн эмчийн жороор электрон тамхи худалдах бөгөөд жоргүйгээр худалдаж авсан болон хил гаалиар оруулсан тохиолдолд “шар түүхтэй эрүүгийн зөрчил” (yellow card offence) гэж тооцохоос гадна амт, үнэр бүхий электрон тамхи, загварлаг дизайнтай бүтээгдэхүүнийг бүрэн хориглосон.⁹

АНУ-ын Хүнс, эмийн захиргаа (FDA) 2020 оноос эхлэн өсвөр насныхны хэрэглээг өдөөж буй хүчин зүйл хэмээн үзэж, жимс, амттан зэрэг амт, үнэр бүхий электрон тамхины бүтээгдэхүүнийг зах зээлээс татан авч эхэлсэн. Судалгааны үр дүнгээс харахад, амттай электрон тамхины бүтээгдэхүүн нь өсвөр үеийнхний хэрэглээг нэмэгдүүлдэг болохыг FDA тогтоосон тул дээрх бүтээгдэхүүнд хатуу хяналт тавьж, зөвшөөрөлгүй борлуулалтыг зогсоох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна.¹⁰

Их Британийн Засгийн газар 2023 онд электрон тамхины хэрэглээг, ялангуяа хүүхэд, өсвөр насныхны дунд хязгаарлах зорилгоор амт, үнэр бүхий электрон тамхины сурталчилгаа, өнгөлөг, анхаарал татахуйц сав, баглаа боодол, маркетинг

⁷ Мөн тэнд

⁸ Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Парламентын судалгаа, хөгжлийн хүрээлэн “Тамхины хяналтын зарим асуудлаарх гадаад улсуудын туршлага” 2025 он

⁹ Australian Government, Department of Health and Aged Care. (2024). *Vaping reforms to protect young people*. Retrieved from: <https://www.health.gov.au>

¹⁰ U.S. Food & Drug Administration (FDA). (2020). *FDA finalizes enforcement policy on unauthorized flavored cartridge-based e-cigarettes*. Retrieved from: <https://www.fda.gov>

явуулахыг хориглож, зөрчсөн тохиолдолд өндөр хэмжээний мөнгөн торгууль ногдуулах, бүтээгдэхүүнийг худалдаалах зөвшөөрлийг хүчингүй болгох зэрэг арга хэмжээг авахаар хуульчилж, хэрэгжилтэд хатуу хяналт тавин ажиллаж байна.¹¹

Шинэ Зеландын Засгийн газар Утаагүй орчин ба зохицуулалттай бүтээгдэхүүний тухай хууль (Smokefree Environments and Regulated Products Act 1990)-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, электрон тамхи болон түүнтэй ижил төрлийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд гаргахаас өмнө тухайн бүтээгдэхүүнийг улсын бүртгэлд бүртгүүлж, тогтоосон стандартыг хангах шаардлагатай болгосон байна. Ингэснээр стандартын шаардлага хангаагүй бүтээгдэхүүнийг худалдаанд гаргахыг хориглож, хэрэглэгчдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, бүтээгдэхүүний чанарт хяналт тавих тогтолцоог бүрдүүлсэн.¹²

Канад улс 2018 онд баталсан Тамхи болон утаагүй бүтээгдэхүүний тухай хууль (Tobacco and Vaping Products Act)-аар бүх төрлийн электрон тамхи, вэйп бүтээгдэхүүнд хорт бодисын найрлага, эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн талаар анхааруулга бүхий шошгыг заавал байршуулахыг хуульчилсан. Түүнчлэн уг хуульд сурталчилгаа хийх, хөнгөлөлт үзүүлэх, үнэгүй дээж тараах зэрэг борлуулалтыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн маркетингийн бүх хэлбэрийг хатуу хориглосон. Энэ нь ялангуяа өсвөр насныхны хэрэглээг бууруулах, хэрэглэгчдийг мэдээлэлтэй сонголт хийхэд чиглэсэн зохицуулалт болсон байна.¹³

ДЭМБ нь гишүүн орнуудад электрон тамхи болон шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүнээс хүүхэд, өсвөр насныхныг хамгаалах зорилгоор тусгай зохицуулалт хийх, сурталчилгаа болон амт оруулагч бодисыг хориглох, зах зээлийн бүртгэл, стандарт болон бүтээгдэхүүний мэдээллийг хангах, хяналт тавих, мөн онцгой албан татвар ногдуулах зэрэг хатуу зохицуулалт хийхийг зөвлөсөн.¹⁴

Монгол Улс ч мөн адил шинэ нөхцөл байдалд тохирсон олон улсын жишигт нийцэхүйц хууль, эрх зүйн зохицуулалтыг яаралтай боловсруулж, хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Иймд дээр дурдсан нөхцөл байдал, судалгааны дүн, Монгол Улсын эрх зүйн үндсэн зарчим, олон улсын сайн туршлага, ДЭМБ-ын зөвлөмж, “Тамхины хяналтын суурь конвенц”, “Тамхин бүтээгдэхүүний хууль бус худалдааг устгах тухай протокол”-ын зарчмуудтай нийцүүлэн Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 7 зүйлтэй хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төсөл болон түүнийг дагалдуулан боловсруулсан бусад хуулийн төсөлд дараах зарчмын шинжтэй зохицуулалт тусгалаа. Үүнд:

- Тамхин бүтээгдэхүүний тодорхойлолтыг өөрчлөн найруулж, электрон тамхи, халаадаг тамхи, усан тамхи, наадаг тамхи зэрэг одоо хэрэглээнд нэвтрээд байгаа бүх төрлийн тамхийг тамхин бүтээгдэхүүнд хамааруулсан байдлаар нэр

¹¹ GOV.UK (2023). Youth vaping: government crackdown to protect children. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/news/youth-vaping-government-crackdown-to-protect-children>

¹² New Zealand Ministry of Health. (2023). Vaping regulation. Retrieved from: <https://www.health.govt.nz/our-work/regulation-health-and-disability-system/regulation-vaping>

¹³ Government of Canada. (2018). Tobacco and Vaping Products Act. Retrieved from: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/smoking-tobacco/vaping.html>

¹⁴ WHO (2021). WHO technical note on the regulation of electronic nicotine and non-nicotine delivery systems. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240034467>

томъёоны тодорхойлолтыг өөрчлөн найруулахаар тусгалаа. Ингэснээр уламжлалт тамхинд үйлчилж байгаа импортлох, худалдаалах, хэрэглэх, сурталчилах, хязгаарлах болон хориглохтой холбоотой бүх зохицуулалт шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүнд нэгэн адил хамааралтай болно;

- Хүүхэд, залуучуудыг тамхины хэрэглээнээс хамгаалах зорилгоор бүх төрлийн тамхинд амт, үнэр оруулагч нэмэлт химийн бодис нэмэхийг хориглох зохицуулалт тусгалаа. Ингэснээр үнэр, амт, өнгө, дизайнд татагдан тамхи хэрэглэж байгааг бууруулах юм;

- Тамхи, никотины хамаарлаас гаргах эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг төрийн бодлогоор хөгжүүлэх, дэмжих зорилго бүхий зохицуулалт тусгаснаар зөвхөн хориглолт, хязгаарлалт нь үр дүнтэй хэрэгжих нөхцөл бололцоо нэмэгдэнэ;

- Хүүхэд, залуучуудын чөлөөт цагийг идэвхитэй өнгөрүүлэх зориулалттай нийтийн спортын байгууламж шинээр барих, өргөтгөх, засварлах, спортын дугуйлангийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлэх хөтөлбөрийг дэмжих, тамхины татвараас бий болсон орлогын тодорхой хувийг дээрх үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх чиглэлийн зохицуулалт;

- Хуулийн хэрэгжилтийг сайжруулах, салбар хоорондын уялдаа холбоо сайжруулах зорилгоор энэ чиглэлд үүрэг хариуцлага хүлээн ажилладаг байгууллагуудын чиг үүргийг давхардалгүй, тодорхой болгох зохицуулалт;

- Тамхин бүтээгдэхүүний савлагааны хэмжээ, нэг савлагаан дахь никотоны хэмжээний хязгаарыг тогтоох, зарим байршилд тамхи татахыг хориглох зохицуулалт;

- Дагалдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төслийн бүх төрлийн тамхин бүтээгдэхүүний онцгой албан татварыг үе шаттайгаар нэмэгдүүлж, 2030 онд ДЭМБ-аас санал болгож буй босгод хүргэх зохицуулалт;

- Тамхины онцгой албан татварын орлогын тодорхой хувийг тамхинаас гаргах тусламж үйлчилгээ, спортын байгууламж, хүүхэд залуучуудад тамхины хор хөнөөлийг сурталчлан таниулах чиглэлд хяналттайгаар зарцуулах зохицуулалт;

- Тамхины хяналтын хуулийн зөрчлийг системчлэх зохицуулалт тус тус тусгалаа.

Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон дагалдуулан боловсруулсан бусад хуулийн төслийн зохицуулалтыг зүйл тус бүрээр дэлгэрүүлэн дор тодруулав.

Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлээр Тамхины хяналтын тухай хуульд дараах агуулга бүхий зүйл, хэсэг, заалт нэмлээ.

- Хуулийн төслийн 3.1.12, 3.1.13, 3.1.14 дэх заалтаар тамхин бүтээгдэхүүнийг хэрэглэхэд ашиглагддаг татах төхөөрөмж, түүний дагалдах хэрэгсэл, эд ангийг нэр томъёоны тодорхойлолтоор тусгалаа. Ингэснээр, тамхины хэрэглээний шинэ төрлүүдэд хэрэглэгдэж буй цахилгаан, дулаан, механик болон электроны энергиэр ажилладаг татах төхөөрөмж, түүнтэй хамт хэрэглэгдэх бөгөөд дангаар ашиглах боломжгүй дагалдах хэрэгсэл, хэрэглээний явцад солигддог эд ангийг хууль зүйн зохицуулалтад хамруулсан бөгөөд энэ нь хууль хэрэгжих явцад хяналт, хариуцлагын тогтолцоог нарийвчлан тодорхой болгох, бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, импорт, худалдаа, хэрэглээний цар хүрээг илүү тодорхой болгож, хэрэгжилтийн үр нөлөөг нэмэгдүүлнэ.

- ДЭМБ-ын Тамхины хяналтын суурь конвенцын 9-11 дүгээр зүйлд тамхин бүтээгдэхүүнд амт, үнэр оруулагч бодисыг хязгаарлах, хэрэглэгчийг татахуйц сав,

баглаа боодлыг хориглохыг гишүүн орнуудад зөвлөсөн байдаг тул Тамхины хяналтын тухай хууль /цаашид “хууль” гэх/-д 6.7.16, 6.7.17 дахь заалтаар утаат тамхи, татах төхөөрөмж, дагалдах хэрэгсэл, татах төхөөрөмжийн эд ангид тамхинаас өөр төрлийн үнэр, амт оруулагч бодис, бэлдмэл нэмэх болон тамхины хайрцаг, сав, баглаа боодлыг хүний анхаарал татахуйц байдлаар үйлдвэрлэхийг тус тус хориглосон зохицуулалтыг нэмж тусгалаа.

- Манай улсад тамхи болон шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүнийг дэлгүүр, худалдааны төвийн кассын дэргэд шилэн хоргонд ил байршуулан худалдаалж байгааг олон улсын жишигт нийцүүлэн өөрчилж “борлуулалтын цэг дэх ил байршуулалтыг хориглох - point-of-sale display ban” зохицуулалтыг тусгалаа. Өөрөөр хэлбэл, хуульд эдгээр бүтээгдэхүүнийг биетээр дэлгэн үзүүлэхийг хориглож, зөвхөн 21-ээс дээш насанд хүрсэн хүний хүсэлтээр нэр, үнийн мэдээллийг тусгасан жагсаалтаас сонгон худалдан авах зохицуулалтыг тусгасан. Мөн дэлгүүр, худалдааны төв нь тамхи худалдах зөвшөөрөлтэй болохыг илтгэх тэмдгийг хэрэглэгч, худалдан авагчид харагдахуйцаар ил тод байршуулах бөгөөд энэ тэмдэгт маркетинг, сурталчилгаа, гэрэлтүүлэг, хөдөлгөөнт элемент, брэндийн уриа агуулахгүй байх болон тамхи худалдах зөвшөөрөлтэй болохыг илтгэх тэмдгийн загварыг өрсөлдөөний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагатай зөвшилцөн Стандартчиллын үндэсний зөвлөл батлах зохицуулалтыг тус тус тусгаж өглөө. Ингэснээр өсвөр үе, залуучуудын анхаарлыг татах, тамхины хэрэглээг өдөөх эрсдэлийг бууруулах, зөвшөөрөлгүй этгээд тамхи худалдаалахыг зогсоох ач холбогдолтой гэж үзлээ.

-Тамхины хяналтын тухай хуульд тамхи үйлдвэрлэх, импортлох, худалдах зөвшөөрлийн талаар зохицуулсан бөгөөд хуулийн төсөлд шинээр татах төхөөрөмж, дагалдах хэрэгсэл, эд ангийг зохицуулж байгаатай холбоотойгоор 7^{2.3} дахь хэсгээр “Тамхи татах төхөөрөмж, дагалдах хэрэгсэл, эд анги үйлдвэрлэх, худалдах, импортлоход тус хуулийн 7, 7¹, 7² дугаар зүйл нь нэгэн адил үйлчилэх талаар зааж өглөө. Өөрөөр хэлбэл, уламжлалт тамхины үйлдвэрлэл, тамхины ургамал тарих, импортлох, худалдах үйл ажиллагааг эрхэлхэд авдаг тусгай болон энгийн зөвшөөрөл, түүнийг сонгон шалгаруулах журам нь тамхи татах төхөөрөмж, түүний эд анги, дагалдах хэрэгсэлд ч адил хэрэглэгдэх нөхцөл бүрдэнэ.

- ДЭМБ-ын Тамхины хяналтын суурь конвенцын 14 дүгээр зүйлийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор тамхины хамаарлаас гаргах зөвлөгөө, эмчилгээ, сэтгэлзүйн дэмжлэг зэрэг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, стандартын шаардлага хангасан эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг төрийн бодлогоор дэмжих зохицуулалтыг шинээр тусгалаа. Түүнчлэн энэхүү тусламж, үйлчилгээг Эрүүл мэндийн даатгалын сан болон хөнгөлөлттэй эмийн жагсаалтад хамруулах замаар санхүүжүүлэх бөгөөд үүнтэй холбогдуулан Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг дагалдуулан боловсрууллаа.

-Тамхи үйлдвэрлэх, импортлох тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчдийн бүртгэл, холбогдох мэдээллийг нэгтгэсэн цахим сан байгуулах зохицуулалтыг хуулийн 11¹ дүгээр зүйлээр шинээр тусгалаа. Цахим сан нь татвар, мэдээллийн нэгдсэн сан, гаалийн мэдээллийн сантай холбогдож, Монгол Улсад үйлдвэрлэсэн, импортолсон бүх төрлийн тамхийг үйлдвэрлэл, импорт, борлуулалтын үе шат бүрээр эцсийн хэрэглэгч хүртэл олон улсын стандартад нийцсэн дахин давтагдашгүй кодтой цахим өгөгдөл ашиглан бүртгэнэ. Бүртгэлд бүтээгдэхүүний нэр, барааны код, үйлдвэрлэгч, импортлогчийн нэр, үйлдвэрлэсэн улс, огноо, тоо хэмжээ, гаалийн бүрдүүлэлт, төлсөн онцгой албан татварын дүн зэрэг мэдээллийг багтаах бөгөөд эцсийн

хэрэглэгч цахим төлбөрийн баримтаар дамжуулан холбогдох мэдээлэлтэй танилцах боломжийг бүрдүүлсэн. Харин цахим санг бүрдүүлэх, ашиглах үйл ажиллагааг хүнсний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага эрхэлж, холбогдох харилцааг тусгай журмаар зохицуулна. Ингэснээр, тамхин бүтээгдэхүүний эргэлтэд ил тод хяналт тогтоож, татварын бүртгэлтэй уялдуулан үйлдвэрлэл, импорт, худалдааны бүртгэл, мэдээллийг нэгтгэх, эцсийн хэрэглэгч хүртэл хяналт тавих боломжийг бүрдүүлнэ гэж үзлээ.

Хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлээр Тамхины хяналтын тухай хуулийн холбогдох заалтад дараах нэмэлт орууллаа.

- Тамхины борлуулалтыг нэмэгдүүлэх зорилготой урамшуулалт арга хэмжээ нь ялангуяа залуучууд болон бага орлоготой бүлгийн тамхины хэрэглээг өдөөх нөлөөтэй болох нь олон улсын судалгаагаар нотлогдсон. Иймд ДЭМБ-ын Тамхины хяналтын суурь конвенцын 13 дугаар зүйлийн тайлбар зөвлөмжид үндэслэн, хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.7.10-т Тамхины борлуулалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор аливаа хэлбэрийн урамшуулалт худалдаа зохион байгуулах, сугалаа гаргах гэсний дараа “үнэгүй тараах, бэлэглэх, хөнгөлөлт үзүүлэх, эд зүйлсээр арилжаалах” гэсэн шууд болон шууд бус сурталчилгааны хэлбэрүүдийг хориглохоор нэмж тусгасан.

- Хуулийн 7².2.11-д “эрүүл ахуйн” гэж заасны дараа “болон энэ хуульд заасан бусад” гэж нэмснээр зөвхөн эрүүл ахуйн шаардлага төдийгүй Тамхины хяналтын тухай хуульд заасан бусад зохицуулалтууд болох сав, баглаа боодол, шошго, найрлага, насны хязгаарлалт, сурталчилгааны хориг зэрэг шаардлагуудыг хамруулах эрх зүйн үндэс бүрдэнэ. Ингэснээр импортын шатанд бүтээгдэхүүний хяналт илүү өргөн хүрээнд цогцоор хэрэгжих боломжтой болж, тус хуулийн гол зорилго болох нийгмийн эрүүл мэнд, тэр дундаа хүүхэд, өсвөр үеийг тамхины хорт нөлөөнөөс хамгаалах, тамхины хэрэглээг бууруулах нөхцөл бүрэн хангагдана.

- Хуулийн 9 дүгээр зүйлийн тамхи татахыг хориглосон газрын 9.1.8-д “хүүхдийн асрамжийн газар, хүүхэд харах үйлчилгээ үзүүлэх газар, явган хүний зам дагуу, спортын байгууламж”-ийг нэмж оруулсан. Ингэснээр хүүхэд, өсвөр үеийнхнийг дам тамхидалтын сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах, тэдний сурч боловсрох, хүмүүжих, тоглох, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх орчныг эрүүл, аюулгүй байлгах, түүнчлэн олон нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалахад ач холбогдолтой зохицуулалт болно. Монгол Улсад хүүхдийн асрамжийн газар, цэцэрлэг, сургууль, спортын байгууламж зэрэг олон нийтийн газарт насанд хүрэгчид тамхи хэрэглэх нь хүүхэд, залуучуудыг тамхинд татагдах сэдэлд хүргэж, дам тамхидалтад өртөх эрсдэлийг нэмэгдүүлдэг. ДЭМБ-ын судалгаагаар тамхи татах орчинд өссөн хүүхдүүдийн гуравны нэг нь цаашид өөрсдөө тамхи татах магадлал өндөртэй байдаг нь нотлогдсон. Иймд олон нийтийн байнга үйлчлүүлдэг, хүүхэд, залуучууд тогтмол цуглардаг газарт тамхи татахыг хориглосноор хүүхдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, дам тамхидалтаас урьдчилан сэргийлэх, нийтийн соёл, эрүүл ахуйн орчныг дээшлүүлэх, олон улсын сайн туршлагад нийцсэн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж бүрдэнэ.

Мөн гудамжинд алхаж явах үедээ тамхи татах нь 10 метрийн радиуст байгаа бусад хүмүүс дам тамхидалтад өртөж, эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлдэг гэсэн судалгаа байна. Өөрөөр хэлбэл, гудамж бол хүн амын хамгийн өргөн хэрэглэдэг нийтийн орон зай бөгөөд олон хүн цугларсан, ойрхон зөрөх нөхцөлд тамхины утаанд бусад иргэд өртөх эрсдэл өндөр байдаг. Иймээс гудамжинд буюу явган хүний зам дагуу алхангаа тамхи татахыг хязгаарлаж, олон нийтэд эрүүл, цэвэр орчныг

бүрдүүлснээр дам тамхидалтад өртөхөөс иргэдийг хамгаалах, нийтийн соёл, олон нийтийн газар биеэ зөв авч явах дадлыг хэвшүүлэх, тамхины хэрэглээг аажим бууруулах, олон улсын сайн туршлагад нийцсэн зохицуулалт бий болгох үүднээс хуулийн тайлбарыг оруулж өглөө.

Төслийн 3 дугаар зүйлээр Тамхины хяналтын тухай хуулийн зарим зүйл, хэсэг, заалтыг дараах агуулгаар өөрчлөн найруулав.

- Хуулийн төсөлд тамхин бүтээгдэхүүний тодорхойлолтыг өргөтгөн шинэчилсэн. Өмнөх хуульд зөвхөн уламжлалт тамхин бүтээгдэхүүнийг хамарч байсан бол энэ удаагийн өөрчлөлтөөр тамхины навч болон ургамлыг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн боловсруулсан, нийлэг аргаар гарган авсан никотин болон түүний уламжлал дагавар бодис, амт, үнэр оруулагч болон бусад нэмэлт химийн бодис нэмсэн, эсхүл нэмээгүй, татах, үнэрлэх, сорох, зажлах, аманд уусгах, биед наах зэрэг янз бүрийн аргаар хэрэглэх боломжтой бүтээгдэхүүн болон дагалдах хэрэгсэл бүхий төхөөрөмжийг ашиглан хэрэглэх электрон болон халаадаг тамхи, тэдгээрийн цэнэглэгч шингэн, бусад тэдгээртэй адилтгах тамхин бүтээгдэхүүнийг хамруулахаар хүрээг өргөтгөсөн.

Тамхийг адилтгах хэв шинжээр нь таван төрлөөр тодорхойлсноор шинэ төрлийн зарим бүтээгдэхүүнийг тамхинд хамааруулах боломж бүрдэнэ.

- Одоогийн хууль тогтоомжид салбар хоорондын уялдааг хангах, хариуцах байгууллагын чиг үүрэг тодорхойгүйгээс хэрэгжилт хангалтгүй байна гэж Тамхины хяналтын тухай хуульд хийсэн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланд дурдагдсан байна. Иймээс хуулийн төслөөр тамхины хяналтын бодлого, зохицуулалтыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад төвлөрүүлэн, салбар хоорондын уялдааг хангах зохицуулалтыг тусгалаа.

Мөн тамхины хяналтыг хэрэгжүүлэхэд төрийн байгууллагууд, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, иргэн, хуулийн этгээд, үйлдвэрлэгч, импортлогчийн оролцоо, үүргийг нарийвчлан тодорхойлж, давхардлыг арилган, хамтын ажиллагааг сайжруулах зохицуулалтыг тусгасан. Ингэснээр тамхины хэрэглээг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх, олон нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах бодлогыг шинжлэх ухаанд суурилсан, уялдаа холбоотой, олон улсын чиг хандлагад нийцүүлэн хэрэгжүүлэх боломж бүрдэх бөгөөд бодлого, арга хэмжээний зөрчил, давхардлыг арилгаж, нэгдсэн удирдлагатай, хариуцлагатай тогтолцоо бий болох нөхцөл бүрдүүлж байна.

- Хуулийн 6.4.1 дэх заалтыг ДЭМБ-ын Тамхины хяналтын суурь конвенц, түүний Сав баглаа боодол, шошгожуулалтын удирдамж болон олон улсын туршлага, жишигт нийцүүлэн “зурагт анхааруулга нь утаат тамхины хайрцаг, сав, баглаа боодлын нүүр болон ар талын талбайн хэсгийн гадаргуугийн талбайн 70-аас багагүй хувийг эзэлсэн байх” гэж өөрчиллөө.

- Хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.7.2-т уламжлалт тамхин бүтээгдэхүүний савлагааны дээд хэмжээг тогтоосон байх тул энэ хуульд оруулж байгаа нэмэлт, өөрчлөлттэй уялдуулан электрон тамхины шингэний савлагаа, цэнэглэгч болон никотины агууламжийн дээд хэмжээ тогтоох зохицуулалтыг нэмж тусгалаа. Тус зохицуулалт нь өндөр агууламжтай, хэт их багтаамжтай бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтээр дамжуулан тамхины хэрэглээ нэмэгдэхээс сэргийлэх, хэрэглээг

бууруулах, эрсдэлийг хязгаарлах зорилготой бөгөөд олон улсын жишигт нийцсэн зохицуулалт болно.

Хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлээр Тамхины хяналтын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлээр тамхи сурталчилахад хориглох зохицуулалтыг тусгасан бөгөөд мөн зүйлийн 8.4 дэх хэсэгт тамхи үйлдвэрлэгч нь зарим төрлийн үйл ажиллагааг нийгмийн хариуцлага нэрийн дор ивээн тэтгэхийг хориглосон байдаг. Үүн дээр үйлдвэрлэгчээс гадна импортлогчийг ижил статустай гэж үзэн нэмэлтээр оруулж, ивээн тэтгэх байгууллага, үйл ажиллагааг “боловсрол, төрийн болон төрийн бус байгууллага, нийтийн биеийн тамир, спорт, урлагийн арга хэмжээ, сонгуульд нэр дэвшигч, улс төрийн намын үйл ажиллагаанд” гэж нэмлээ. Ингэснээр тамхины хэт хэрэглээг хязгаарлах, Тамхины хяналтын хуульд заасан тамхины талаар баримтлах төрийн бодлого нь тамхи үйлдвэрлэгч, импортлогчоос ангид байх зарчим бэхжих юм. Тамхины хяналтын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд утаат тамхи татахыг хориглох байршил, газрыг зааж өгсөн боловч зүйлийн гарчгийн нэр нь тамхи татахыг хориглож байгаа байдлаар нэрлэгдсэн байгааг найруулгыг сайжруулах болон “утаат” тамхинаас гадна зарим төрлийн бусад тамхинд уг зохицуулалт нь нэгэн адил хамаарч байгаа тул зүйлийн гарчгийг “Тамхи татахыг хориглох орчин” болгох өөрчлөлтийг тусгалаа.

Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлээр Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслөөр “утаат тамхи” гэсэн нэр томъёог өөрчилж байгаатай холбоотойгоор хуульд хэрэглэсэн “утаат” гэсэн үгийг хасахаар тусгав.

Хуулийн төслийн 6 дугаар зүйлээр Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд “тамхин бүтээгдэхүүн”-ний нэр томъёоны тодорхойлолтыг өөрчилж байгаатай холбоотойгоор 3.1.2 дахь заалтад тусгагдсан “утаат тамхи” гэсэн нэр томъёоны тодорхойлолт болон тамхин бүтээгдэхүүнийг тамхи худалдаалах цэгт ил, биет байдлаар дэлгэн худалдаалахыг хориглож байгаатай холбоотойгоор Тамхины хяналтын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.7 дахь заалтыг тус тус хүчингүй болгохоор тусгалаа.

Хуулийн төслийн 7 дугаар зүйлээр хуулийг дагаж мөрдөх хугацааг тогтоолоо.

Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн бөгөөд хууль хоорондын уялдаа холбоог хангах зорилгоор хуулийн төсөлтэй холбогдуулан дараах хуулийн болон Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг тус тус боловсруулсан болно. Үүнд:

1.Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

Энэхүү хуулийн төслийн зорилго нь тамхинаас гаргах эмчилгээний эм, бүтээгдэхүүнийг эрүүл мэндийн даатгалын сангаас санхүүжих боломжийг бүрдүүлж, тамхинаас гаргах үйл явцад иргэдэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, улмаар хүн амын эрүүл мэндийг дэмжих эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхэд оршино.

Тамхи, түүнийг орлуулах бүтээгдэхүүнээс үүдэлтэй өвчлөл, нас баралт нь Монгол Улсын хүн амын эрүүл мэндэд ноцтой аюул учруулж байгаа бөгөөд тамхидалттай холбоотой эмнэлгийн зардал жил бүр өсөн нэмэгдэж байна.

Тамхинаас гаргах эмчилгээ нь урьдчилан сэргийлэх, архаг өвчний ачааллыг бууруулахад үр дүнтэй хэмээн олон улсын судалгаагаар нотлогдсон боловч эдгээр эм, бүтээгдэхүүний өртөг өндөр, иргэд өөрсдийн зардлаар худалдан авах боломж хязгаарлагдмал байгаагаас хэрэглээний хүртээмж муу байна.

Тамхины хяналтын тухай хууль болон ДЭМБ-ын Тамхины хяналтын суурь конвенцоор тамхинаас гарахад дэмжлэг үзүүлэх нь төрийн бодлогын тэргүүлэх чиглэл гэж заасан тул энэхүү нэмэлт, өөрчлөлт нь олон улсын хэм хэмжээнд нийцсэн, бодит дэмжлэг үзүүлэх боломжийг бий болгоно гэж үзлээ.

Иймд Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэгт заасан “Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас зардлын төлбөрийг нь хариуцах эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний багц”-ын хүрээнд “тамхинаас гаргах эмчилгээний эм, бүтээгдэхүүн” гэж, мөн хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.7 дахь заалтад тус багцын тодорхойлолтод “тамхинаас гаргах эм, бүтээгдэхүүн”-ийг тус тус нэмэж тусгалаа. Ингэж тусгаснаар мөн хуулийн 14.9.10 дахь заалтын хүрээнд Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөл нь үнийн хөнгөлөлт эдлэх зайлшгүй шаардлагатай эмийн жагсаалтад “тамхинаас гаргах эм, бүтээгдэхүүн”-ийг оруулж, тамхинд хамааралтай иргэд эдгээрийг даатгалын хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр авах боломж бүрдэнэ.

Энэхүү хууль хэрэгжсэнээр тамхинаас гарахыг хүссэн иргэдэд эмчилгээний бүтээгдэхүүнийг даатгалаар олгох боломж бүрдэж, тамхинаас гарах хандлага нэмэгдэх, тамхидалтаас шалтгаалсан өвчлөл, нас баралт буурах, эрүүл мэндийн салбарын урт хугацааны зардал хэмнэгдэх зэрэг үр дүнг бий болгоно. Мөн нийгмийн эрүүл мэндийн бодлого илүү уялдаа холбоотой, үр дүнтэй болно.

2.Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

Тамхинаас шалтгаалсан өвчлөл, ялангуяа хорт хавдрын тархалт нэмэгдэж, нийгмийн эрүүл мэндэд ноцтой аюул учруулж байгаа тул эрсдэлийг бууруулахын тулд урьдчилан сэргийлэх мэдээлэл, боловсрол, нөлөөллийн үйл ажиллагааг тогтмол зохион байгуулах, тамхинаас гаргахад чиглэсэн эмчилгээ, зөвлөгөө, сэтгэлзүйн болон эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг хүртээмжтэй болгох шаардлага нэн тулгамдсан асуудал болоод байна. Гэвч эдгээр арга хэмжээг тогтвортой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд санхүүгийн тогтвортой эх үүсвэр дутмаг, эрх зүйн зохицуулалт хангалтгүй байна.

Иймд уг хуулийн төслөөр Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, бүх төрлийн тамхинаас урьдчилан сэргийлэх болон гаргах чиглэлийн арга хэмжээ, мөн эдгээртэй шууд хамаарал бүхий эрүүл мэндийн үйлчилгээ, нийгмийн эрүүл мэндийг дэмжих бодлого, хөтөлбөрт тусгай сангийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу зарцуулах эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлэхээр тусгалаа. Үүнд:

-ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчдын үдийн хоолны шим тэжээлийг дээшлүүлэх арга хэмжээ;

-хүүхэд, залуучуудын чөлөөт цагийг эрүүл, аюулгүй, идэвхтэй өнгөрүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор спортын зориулалттай байгууламжийг шинээр

барих, өргөтгөх, засварлах, зориулалтыг нь өөрчлөн тохижуулах, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах, үйл ажиллагааг нь дэмжих арга хэмжээ;

-тамхинаас гарах, никотины хамаарлыг бууруулахад чиглэсэн эмчилгээ, зөвлөгөө, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх эмчилгээ, түүний хүртээмжийг дэмжих арга хэмжээ.

Хуулийн төслийг баталснаар тамхинаас урьдчилан сэргийлэх, гаргах бодитой, тогтвортой арга хэмжээг санхүүгийн эх үүсвэрээр хангах эрх зүйн орчин бүрдэх, өсвөр үе, залуучуудын дунд тамхины хэрэглээг бууруулах, эрүүл амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлэх, тамхинаас үүдэлтэй өвчлөл, тэр дундаа хорт хавдрын улмаас үүсэх нийгэм, эдийн засгийн хохирлыг бууруулах, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулах нөхцөл бүрдэнэ.

Энэ хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Эрүүл мэндийн тухай хууль болон Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний хөтөлбөр, ДЭМБ-ын Тамхины хяналтын суурь конвенцын үзэл баримтлалтай уялдаж байгаа болно.

3.Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

Монгол Улсын хил, гаалиар “цахилгаан хэрэгсэл” гэсэн ангиллаар 2014 оноос хойш нэвтэрч эхэлсэн электрон тамхи, халаадаг тамхи, тэдгээрийн төхөөрөмж, шингэн зэрэг шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүний хэрэглээ эрчимтэй нэмэгдэж, ялангуяа өсвөр үе, залуучуудын дунд өргөн тархаж байна. Эдгээр бүтээгдэхүүн нь уламжлалт тамхитай ижил донтуулах, хүний эрүүл мэндэд хортой нөлөөтэй хэдий ч онцгой албан татвар ногдуулах эрх зүйн зохицуулалт тодорхой бус байсаар ирсэн.

Иймд тамхины хэрэглээг бууруулах, өсвөр үе, залуусын эрүүл мэндийг хамгаалах зорилгоор шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүнд шат дараалсан өсөлт бүхий онцгой албан татвар ногдуулах хууль, эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

Хуулийн төслөөр Онцгой албан татварын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсгийн хүснэгтэд электрон тамхины шингэн, бүх төрлийн тамхины төхөөрөмж, дагалдах эд ангийг шинээр нэмж, янжуур тамхинд ногдуулах хэмжээг “100 ширхэг” гэснийг “20 ширхэг” болгон өөрчилж, хэрэглээний бодит хэмжээнд ойртуулж, онцгой албан татварын хэмжээг 2025–2030 оны хооронд үе шаттайгаар өсгөх зохицуулалтыг тусгалаа.

Энэ хууль батлагдсанаар шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүнд хяналт тогтоох, хэрэглээг бууруулах бодлого үр дүнтэй хэрэгжиж, татварын орлого нэмэгдэж, эрүүл мэндэд хортой бүтээгдэхүүний хүртээмж багасах эерэг үр нөлөөтэй. Мөн тус хууль нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон холбогдох хууль тогтоомж, ДЭМБ-ын зөвлөмж, олон улсын жишигтэй нийцэж байна.

4.Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

Манай улсад тамхи, ялангуяа шинэ төрлийн электрон болон халаадаг тамхины хэрэглээ өсөж, түүний импорт нэмэгдэж байгаа нь эрүүл мэндийн болон татвар, хураамжийн зохицуулалтад шинэ шаардлага үүсэж байна. Тамхины

бизнесийн цар хүрээ өргөжихийн хэрээр тусгай зөвшөөрөл, хяналтын тогтолцоо, санхүүгийн хариуцлагыг чангатгах бодлого шаардлагатай болсон.

Иймд энэхүү хуулийн төслөөр тамхи үйлдвэрлэх, тамхины ургамал тарих тусгай зөвшөөрөл олгох хураамжийг зохистой түвшинд нэмэгдүүлэн “7,500,000 төгрөг” гэснийг “25,000,000 төгрөг”, түүний хугацааг сунгуулахад “4,500,000 төгрөг” гэснийг “15,000,000 төгрөг” гэж, тамхи импортлох тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгахад улсын тэмдэгтийн хураамж “14,000,000 төгрөг” гэснийг “50,000,000 төгрөг”, худалдах зөвшөөрөл олгоход “100,000-500,000 төгрөг” гэснийг “500,000–1,000,000 төгрөг” болгон тус тус нэмэгдүүлж байна.

Уг хуулийн төсөл батлагдсанаар тамхи, тамхин бүтээгдэхүүний импорт, худалдаанд тавих санхүүгийн хяналт сайжирч, улсын төсөвт төвлөрөх тэмдэгтийн хураамжийн орлого нэмэгдэнэ. Мөн төрийн зохицуулалтын үүрэг, эрүүл мэндийг хамгаалах төрийн бодлого үр нөлөөтэй хэрэгжинэ.

5. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

Сүүлийн жилүүдэд шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүн болох электрон тамхи, халааж хэрэглэх тамхи (ЕНТР), никотин агуулсан бусад бүтээгдэхүүн өргөн тархаж, хэрэглээ хурдацтай нэмэгдэж байна. Үүнийг даган эдгээр бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, импорт, худалдаа, сурталчилгаа зэрэг бүхий л шатанд тавих хяналт сул, эрх зүйн зохицуулалт хангалтгүй байгаа нь иргэдийн, ялангуяа өсвөр үеийнхний эрүүл мэндэд ноцтой сөрөг нөлөө үзүүлж байна.

Хэрэглээ хязгаарлах бодлогын хүрээнд Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж байгаатай уялдуулан Зөрчлийн тухай хуульд мөн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлага тулгарч байна. Одоогийн хууль зөрчигчдөд ногдуулах торгуулийн хэмжээ нь хангалтгүй, хариуцлагын механизм сул байгаа нь хууль бус үйл ажиллагааг өөгшүүлж буй тул энэ төслөөр дараах зохицуулалтыг тусгалаа. Үүнд:

-Тамхины сурталчилгаа, ивээн тэтгэлтэд хориг тавих хүрээг өргөтгөж, импортлогч, улс төрийн нам, төрийн болон төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд хориг тавих эрх зүйн үндсийг тодорхой болгох;

-Тамхины худалдаа, үйлдвэрлэл, импорт, экспортод тавигдах шаардлагыг зөрчсөн тохиолдолд зөрчил үйлдэхэд ашигласан эд хөрөнгө, хууль бусаар олсон орлого, хөрөнгийг хураах, тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох, хүн, хуулийн этгээдэд торгууль ногдуулах;

-Зөвхөн "утаат тамхи"-д хамаарах байсан хуучин заалтыг хүчингүй болгож, бүх төрлийн тамхин бүтээгдэхүүнд (уламжлалт болон шинэ хэлбэрүүдэд) хамаарах уялдаа бүхий зохицуулалт бий болголоо.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар тамхины хууль бус үйлдвэрлэл, худалдаа, сурталчилгаанд тавих хяналт сайжирч, зөрчил гаргасан этгээдэд оногдуулах хариуцлага чангарах, хууль сахиулах орчин сайжирч, иргэд, ялангуяа өсвөр үеийнхний эрүүл мэндийг хамгаалах эрх зүйн баталгаа нэмэгдэхэд чухал үр нөлөө үзүүлнэ.

6.Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

Тамхины хяналтын тухай хуулийн хэрэгжилтийг сайжруулах зорилгоор тамхин бүтээгдэхүүнийг хуульд заасан хориглосон хэлбэрээр сурталчилсан зөрчилд шалган шийдвэрлэх эрх бүхий байгууллагыг тодорхой болгох зорилгоор Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд заасан Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газрын эрх бүхий байцаагчийг Зөрчлийн тухай хуулийн 6.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа явуулах эрхтэй байхаар нэмэлт тусгалаа.

Ингэснээр Тамхины хяналтын тухай хуулиар хориглосон хэлбэрээр тамхийг сурталчилсан болон дэлгэцийн бүтээлд дүрсэлсэн зөрчлийг шалган шийдвэрлэх эрх бүхий албан тушаалтанг тодорхой болгох шаардлагын дагуу чиг үүргийн хувьд зар сурталчилгааны асуудал нь Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газарт /Монополийн эсрэг газар/ хамаарах тул Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.8 дугаар зүйлийн 6.16 дахь хэсэгт Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газрын хяналтын байцаагчийн шалган шийдвэрлэх зөрчлийн хэрэгт Тамхины хяналтын тухай хуулийн 6.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг нэмж тусгах зохицуулалт тусгав.

7.Онцгой албан татварын тэмдгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

Онцгой албан татварын тэмдгийн тухай хуулиар согтууруулах ундаа болон тамхи нь онцгой албан татварын тэмдэг хэрэглэдэг бүтээгдэхүүний бөгөөд уг хуулиар тэмдгийг олгох, хэрэглэх, хяналт тавихтай холбоотой харилцааг зохицуулсан болно.

Хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.5 дахь хэсэгт согтууруулах ундаанд онцгой албан татварын тэмдгийг хэрхэн нааж, бэхлэх талаар тусгасан байдаг боловч тамхи, тамхин бүтээгдэхүүнд тэмдгийг хэрхэн нааж бэхлэх зохицуулалт тусгагдаагүй болно.

Онцгой албан татварын тэмдгийн зорилго нь тухай бүтээгдэхүүнийг нээх үед тэмдэг дахин ашиглах боломжгүйгээр гэмтдэг байх нь хууль бус бүтээгдэхүүн худалдах, нэг тэмдгийг хэд хэдэн бүтээгдэхүүнд дахин ашиглахгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилготой юм. Иймд тэмдгийн энэ чанарыг хангах зорилгоор Онцгой албан татварын тэмдгийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.5 дахь хэсэгт тамхин бүтээгдэхүүнд тэмдгийг хэрхэн нааж бэхлэх талаарх зохицуулалтыг тусгалаа.

8.Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийгдагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төсөл.

Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан төрийн захиргааны болон хяналтын байгууллагуудын үйл ажиллагааг уялдуулах, хуулийн хэрэгжилтэд шаардагдах бэлтгэл ажлыг хангах, тамхи үйлдвэрлэх, импортлох, худалдах, хэрэглээтэй холбоотой иргэн, хуулийн этгээдийн үүрэг, хариуцлагыг тодорхой болгох зорилгоор дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Энэхүү журмын хуулиар Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хэрэгжиж эхлэхтэй зэрэгцэн төрийн байгууллагуудын зохион

байгуулалт, бүртгэл, мэдээллийн сангийн уялдаа, хяналт шалгалтын эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх, иргэн, хуулийн этгээд хуулийн хэрэгжилтэд бэлтгэлтэй оролцох нөхцөлийг хангах зохицуулалт тусгагдсан. Ийнхүү дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийг баталснаар Тамхины хяналтын тухай хуульд орсон нэмэлт, өөрчлөлтүүдийн хэрэгжилт нэг мөр болж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны уялдаа, олон нийтийн эрх ашиг хамгаалагдах нөхцөл бүрдэнэ.

9.Улсын Их Хурлын 1999 оны 27 дугаар тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай тогтоолын төсөл.

Монгол Улсын Их Хурлын 1999 оны 27 дугаар тогтоолоор баталсан “Импортын барааны гаалийн албан татварын хувь, хэмжээ батлах тухай” тогтоолын хавсралтад шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүн болон тэдгээрийн эд анги, хэрэгслийг тодорхой ангилан нэрлээгүй, мөн импортын гаалийн албан татварын хувь хэмжээ тодорхой тусгагдаагүй байгаа нь бодлогын болон хуулийн хийдэл үүсгэж байна. Үүний улмаас шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүний импортын өсөлтийг хязгаарлах боломжгүйд хүрч, хэт хямд үнээр зах зээлд нийлүүлэгдэх нөхцөл бүрдэж, хэрэглээг өдөөх, эрүүл мэндэд учрах сөрөг нөлөөг нэмэгдүүлэх зэрэг бодит эрсдэл бий болоод байна.

Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж байгаа хуулийн төсөлтэй уялдуулж Улсын Их Хурлын дээрх тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар нийгмийн эрүүл мэндийг хамгаалах, ялангуяа өсвөр үе, залуучуудыг хорт зуршлаас сэргийлэх, мөн татварын бодлогыг нийгмийн хариуцлагатай байдлаар хэрэгжүүлэх боломжтой болно.

Иймд уг тогтоолын төслөөр Гаалийн татвар ногдуулах барааны жагсаалтын 24, 85, 96 дугаар бүлэгт шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүн, тэдгээрийн эд анги, дагалдах хэрэгслийн гаалийн код, нэршил, ангилал, татварын хувь хэмжээг шинээр тодорхойлж, гаалийн албан татварын хэмжээг 30 хувь байхаар тогтоох, 24 дүгээр бүлгийн одоо хүчин төгөлдөр мөрдөж буй “янжуур үйлдвэрлэх зориулалттай тамхи”, “нэгэн төрлийн болгосон тамхи, эсхүл сэлбэгдсэн тамхи”, “бусад” зэрэг нэр төрөлд ногдуулж буй 5-20 хувийн татварыг 30 хувь болгон нэмэгдүүлэхээр тусгалаа.

Тогтоолд энэхүү нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар шинэ төрлийн тамхин бүтээгдэхүүний импортыг хязгаарлах замаар хэрэглээг бууруулах, нийгмийн эрүүл мэндийг хамгаалах, ялангуяа өсвөр үе, залуучуудын дундах хэрэглээний өсөлтийг сааруулах, улсын төсвийн татварын орлогыг нэмэгдүүлэх замаар эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх бодлогыг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг бүрдүүлнэ.

Иймд Улсын Их Хурлын 1999 оны 27 дугаар тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, дээрх зохицуулалтыг тусгах нь хууль зүйн болон бодлогын үндэслэлтэй, нийгмийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн алхам болно.

-----oOo-----